

دانشگاه پیام نور

زیباشناسی سفال

(رشته هنر)

ناصر مقدم پور

سرشناسه	: مقدم پور، ناصر، ۱۳۵۰-
عنوان و نام پدید آور	: زیباشناسی سفال (رشته هنر) / تالیف: ناصر مقدم پور؛ ویراستار علمی: امیر ساعد موچشی؛ تهیه و تولید مدیریت تولید محتوا و تجهیزات آموزشی.
مشخصات نشر	: تهران: دانشگاه پیام نور، ۱۳۹۳.
مشخصات ظاهری	: دوازده، ۱۷۸ ص: مصور (رنگی)، جدول.
فروست	: دانشگاه پیام نور؛ ۲۱۰۹. گروه هنر؛ ۲۸/۱
شابک	: 978 - 964 - 14 - 0156 - 8
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا.
یادداشت	: کتابنامه.
موضوع	: سفال گری - آموزش برنامه‌ای
موضوع	: سفال گری - راهنمای آموزشی (عالی)
شناسه افزوده	: ساعد موچشی، امیر، ۱۳۶۱ - ویراستار
شناسه افزوده	: دانشگاه پیام نور. مدیریت تولید محتوا و تجهیزات آموزشی
شناسه افزوده	: دانشگاه پیام نور
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۳ ۹/م۷ز۹/۴۲۲۵/۴ NK
رده بندی دیویی	: ۷۳۸/۱
شماره کتابشناسی ملی	: ۳۶۶۵۷۷۶

دانشگاه پیام نور

زیباشناسی سفال

مؤلف: ناصر مقدم پور

ویراستار علمی: دکتر امیر ساعد موچشی

ویراستار ادبی: دکتر حسین هژبریان

تهیه و تولید: مدیریت تولید محتوا و تجهیزات آموزشی

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: مرکز چاپ و انتشارات دانشگاه پیام نور

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

نوبت و تاریخ چاپ: چاپ اول فروردین ۱۳۹۴

شابک: ۸ - ۰۱۵۶ - ۱۴ - ۹۶۴ - ۹۷۸

ISBN: 978 - 964 - 14 - 0156 - 8

فروش این کتاب فقط از طریق نمایندگی‌های دانشگاه پیام نور مجاز می باشد و فروش

آن در سایر مراکز فروش کتاب موجب تعقیب قانونی فروشنده خواهد گردید

(کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر محفوظ و متعلق به دانشگاه پیام نور است. تولید، کپی یا خلاصه برداری، نشر و ترجمه، چاپ، افست، توزیع گسترده، تهیه CD و ... این اثر یا بخشی از آن اعم از متن، طرح پشت و روی جلد و ... بدون اخذ مجوز کتبی از مرکز چاپ و توزیع دانشگاه خلاف مقررات و تعرض به حقوق مادی و معنوی دانشگاه است. متخلفین وفق قانون حمایت از مولفان و مصنفان و هنرمندان دارای مسئولیت حقوقی و کیفری بوده و تحت پیگرد قرار می گیرند.)

قیمت: ۷۲۰۰۰ ریال

فهرست مطالب

پیشگفتار

یازده

۱	بخش اول. کلیات
۳	فصل ۱. آشنایی با مبادی زیبایی‌شناسی سفال
۳	اهداف کلی
۳	اهداف یادگیری
۴	۱-۱ معرفی کلی موضوع
۵	۲-۱ اهداف
۶	۳-۱ نقش و اهمیت
۸	۴-۱ سیر تاریخی سفال و سفالگری
۱۱	۵-۱ سیر اجتماعی سفالگری
۱۲	نتیجه‌گیری
۱۲	خودآزمایی فصل اول
۱۴	فصل ۲. مفاهیم اولیه زیبایی‌شناسی
۱۴	اهداف کلی
۱۴	اهداف یادگیری
۱۵	۱-۲ اصطلاح و تاریخچه زیبایی‌شناسی
۱۶	۲-۲ آراء فیلسوفان درباره هنر و زیبایی
۱۶	۱-۲-۲ تعاریف هنر
۱۸	۲-۲-۲ تعاریف زیبایی
۲۳	۳-۲ اثر هنری و احساس
۲۵	۴-۲ موضوعات مرتبط

۲۵	۲-۴-۱ فلسفه هنر
۲۸	۲-۴-۲ نقد هنری
۳۰	خودآزمایی
۳۲	فصل ۳. زیبایی شناسی اسلامی
۳۲	اهداف کلی
۳۲	اهداف یادگیری
۳۳	۱-۳ زمینه‌ها
۳۳	۳-۱-۱ هنر و زیبایی شناسی در اسلام
۳۶	۳-۱-۲ اصول کلی هنر اسلامی
۳۹	۳-۲ جنبه‌های خاص زیبایی شناسی سفال
۳۹	۳-۲-۱ جهان‌بینی و زیبایی شناسی
۴۰	۳-۲-۲ مبانی زیبایی شناسی در عرفان اسلامی
۴۲	۳-۲-۳ زیبایی شناسی عرفانی
۴۳	۳-۳ چند جنبه دیگر
۴۳	۳-۳-۱ زیبایی شناسی مفهومی
۴۵	۳-۳-۲ زیبایی شناسی صوتی یا موسیقایی
۴۶	نتیجه‌گیری
۴۷	خودآزمایی
۴۹	بخش دوم. مبادی بصری و تجسمی
۵۱	فصل ۱. مبانی بصری
۵۱	اهداف کلی
۵۱	اهداف یادگیری
۵۲	پیش‌زمینه
۵۲	۱-۱ عناصر بصری - کیفیات بصری
۵۲	۱-۱-۱ عناصر بصری
۵۹	۲-۱ کیفیات یا عوامل بصری
۶۰	۱-۲-۱ تعادل
۶۲	۲-۲-۱ حرکت
۶۲	۳-۲-۱ ریتم یا تکرار
۶۳	خودآزمایی
۶۵	فصل ۲. عوامل مؤثر در ماهیت بصری سفال و ارتباط میان آنها
۶۵	اهداف کلی

۶۵	اهداف یادگیری
۶۶	پیش‌زمینه
۶۶	۱-۲ هندسه
۶۷	۲-۲ وحدت
۶۹	۱-۲-۲ وحدت میان اجزا
۷۰	۲-۲-۲ وحدت مرکزی
۷۱	۳-۲-۲ وحدت قرینه
۷۳	۴-۲-۲ وحدت انتشار منضبط
۷۴	۵-۲-۲ وحدت اسلیمی
۷۵	۳-۲ تناسب
۷۷	نتیجه‌گیری
۷۷	خودآزمایی
۷۹	بخش سوم. مبانی بصری و ساختار سفال
۸۱	فصل ۱. ماهیت سفال و سفالگری
۸۱	اهداف کلی
۸۱	اهداف یادگیری
۸۱	پیش‌زمینه
۸۲	۱-۱ چند مفهوم مهم
۸۲	۱-۱-۱ سفالگری و صنایع دستی
۸۳	۲-۱-۱ سفال و سرامیک
۸۳	۲-۱ چند سؤال اساسی
۸۳	۱-۲-۱ سنتی یا صنعتی؟
۸۴	۲-۲-۱ دستی یا ماشینی؟
۸۴	۳-۲-۱ کاربردی یا تزئینی؟
۸۵	۴-۲-۱ مدرن یا بدوی؟
۸۶	۵-۲-۱ هنر یا فن؟
۸۷	۶-۲-۱ هنر بومی، عام یا خاص؟
۸۸	نتیجه‌گیری
۸۸	خودآزمایی
۹۰	فصل ۲. خصوصیات اصلی سفال و سفالگری
۹۰	اهداف کلی
۹۰	اهداف یادگیری
۹۱	پیش‌زمینه
۹۱	۱-۲ مواد

۹۲	۲-۲ روش کار- روش‌های سفالگری و ویژگی محصولات
۹۲	۱-۲-۲ سفال چرخ‌ساز
۹۵	۲-۲-۲ آثار حجمی یا دست‌ساز مجسمه‌ای- ورقه‌ای- فتیله‌ای
۱۰۴	نتیجه‌گیری
۱۰۵	خودآزمایی

فصل ۳. ساختار سفال

۱۰۶	اهداف کلی
۱۰۶	اهداف یادگیری
۱۰۷	پیش‌زمینه
۱۰۸	۱-۳ فرم و شکل
۱۰۹	۲-۳ ساختار ظروف
۱۱۰	۱-۲-۳ تکیه‌گاه
۱۱۳	۲-۲-۳ بدنه
۱۱۶	۳-۲-۳ دسته
۱۱۹	۴-۲-۳ خروجی
۱۲۲	۵-۲-۳ دهانه (لبه)
۱۲۴	۶-۲-۳ در (درپ)
۱۲۵	۳-۳ زیبایی‌شناسی ساختار
۱۲۶	۴-۳ لعاب
۱۳۰	۵-۳ رنگ
۱۳۶	۶-۳ تزئین
۱۳۶	۱-۶-۳ آکنده‌کاری یا برجسته‌کاری
۱۳۷	۲-۶-۳ لعاب و نقاشی لعابی
۱۴۰	۷-۳ بافت
۱۴۲	۸-۳ نوآوری
۱۴۳	نتیجه‌گیری
۱۴۳	خودآزمایی

فصل ۴. بررسی خصوصیات و روابط عناصر بصری در سفال

۱۴۵	اهداف کلی
۱۴۵	اهداف یادگیری
۱۴۷	۱-۴ بررسی روابط میان عناصر سفال از نظر فرم
۱۴۷	۱-۱-۴ فرم سفال‌های متداول
۱۴۹	۲-۱-۴ فرم‌های مجسمه‌ای و غیرسفالنی
۱۵۶	۲-۴ بررسی روابط میان عناصر سفال از نظر رنگ

۱۵۶
۱۶۳
۱۶۹
۱۷۳
۱۷۳
۱۷۵
۱۷۷

۱-۲-۴ بررسی رابطه رنگ و سفال
۲-۲-۴ بررسی رابطه رنگ و نقش سفال
۳-۲-۴ بررسی رابطه شکل (فرم) و رنگ سفال
نتیجه گیری
خودآزمایی
پاسخنامه
منابع و مأخذ

پیشگفتار

زیبایی‌شناسی سفال، مبحثی جدید است که به موضوعی بسیار قدیمی می‌پردازد. با آنکه سفال، وسعت، قدمت و جذابیتی بسیار دارد اما بررسی زیبایی‌شناسانه آن در قیاس با هنرهای دیگر، مغفول و مهجور مانده است. آشکار است که مباحث فلسفی در هنر، معمولاً با زبانی پیچیده، طرح شده و حوزه‌ای خاص به شمار می‌آیند؛ با این حال سفال، موضوعی نیست که درک زیبایی یا مشخصات آن، دشوار باشد. این کتاب، قصد دارد به جنبه‌های مختلف زیبایی‌شناسی سفال که بخش‌هایی از آن در ذهن و زبان همه مردم وجود دارد، به صورتی مدون و ساده، بپردازد.

باید اقرار کرد این مطالب، بخش بسیار کوچکی از آن چیزی است که باید گفته شود. در اینجا با ارائه نمونه‌های مختلف، سعی شده است تا زیبایی‌شناسی سفال به آسانی قابل درک باشد.

عمده بررسی سفال و سفالگری در متون و منابع مختلف، تاکنون از دیدگاه باستان‌شناسی بوده است و از این منظر، اسناد و شواهد بسیاری، در دسترس است. به این دلیل، تلاش شد در این متن، تا حد امکان با فاصله گرفتن از نگاه باستان‌شناسانه، به جنبه‌های دیگری از سفال که کمتر مورد توجه بوده‌اند، پرداخته شود. در این متن، ضرورتی به ارائه مستندات تاریخی یا بررسی آثار بر مبنای سیر تاریخی نبود.

بخشی از متن و تصاویر، حاصل تحقیقات پراکنده و طولانی است که متأسفانه ارجاعات و مآخذ بخش عمده‌ای از آنها در دست نیست. این کوتاهی را به عنوان نقصی بزرگ در کار علمی می‌بینم.

ساختار کتاب، بر اساس سرفصل درسی و آموزشی تدوین شده است؛ به همین دلیل در برخی موارد تأکید زیاد بر مطالب، نه از سر اهمیت بلکه الزام به رعایت این اصول بوده است. با این حال تلاش بسیاری شد تا به شکل اجمالی، به الزامات و بایدها پرداخته شود.

امید است این مطالب مانند ذات و ماهیت سفال، کاربردی، مفید و مطلوب باشد. در خاتمه از همکاری صمیمانه کلیه همکاران به ویژه آقای دکتر محمدعلی ابراهیمی (مدیریت محترم تدوین)، آقای محمدرضا ثمری (معاون محترم تدوین)، سرکار خانم مینا حاجی انزهایی (کارشناس محترم تدوین) به دلیل زحمات بی دریغشان در راستای چاپ کتاب، کمال سپاسگزاری و امتنان را دارم